

УДК 351.862.4:33.021:355.40:341.326
DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v048.2024.36>

Д. С. Усов
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-6089-777X>
кандидат юридичних наук, здобувач
Воєнної академії імені Євгенія Березняка

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ РОЗВІДУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЧНІЙ СФЕРІ: ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. Стаття 17 Конституції України передбачає, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Така розстановка пріоритетів, на нашу думку, є закономірною та ґрунтується на політичних чинниках. Адже суверенітет і територіальна цілісність держави мають бути забезпечені й захищені передусім економічно. Політологічний аналіз історичного та сучасного досвіду зарубіжних країн дозволяє стверджувати, що розвинена й стійка економіка дає змогу забезпечувати: ефективно функціонування усіх галузей господарства, належний рівень і зростання добробуту населення, вагомі досягнення в науці й освіті, самостійність і незалежність у міжнародних відносинах, боєздатність Збройних сил. Отже, чим вищий рівень розвитку економіки – тим більшим суверенітетом наділена держава, тим міцнішим є її потенціал із забезпечення достатку, прав і свобод власних громадян.

Безпечне функціонування та розвиток економіки залежать від численних факторів, зокрема політичних, військових, соціальних. Не останнє місце серед них посідає інформаційний чинник. Адже в сучасних умовах (процеси безкомпромісного політичного й військово-політичного протистояння, жорстка економічна конкуренція, інформатизація та цифровізація) наявність достовірних даних щодо фактичних економічних явищ, процесів, показників, планів і можливостей інших держав (країн-партнерів, країн-конкурентів, нейтральних країн, транснаціональних корпорацій, а також держав-агресорів) надає можливість на національному рівні розробляти стратегію й тактику забезпечення національних економічних інтересів.

Отримання інформації в економічній сфері є особливо актуальним для України, яка, з огляду на низку обставин, опинилася в скрутному економічному становищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми сучасної розвідувальної діяльності у своїх працях намагалися розв'язати такі вітчизняні вчені, як С. В. Албул, В. В. Баліць-

кий, А. Л. Баланда, В. В. Бурба, М. Л. Грібов, Д. А. Міночкін, Д. А. Міщенко, С. П. Мокляк, С. П. Мосов, А. М. Нсер, В. О. Паливода, С. М. Пик, М. А. Погорецький, В. В. Процаєв, П. Я. Пригунов, Д. Г. Радов, Д. О. Філіп, В. Д. Фірсов, А. М. Черняк, С. М. Шаптала та інші науковці. Проте в їхніх працях відсутні єдині підходи до розуміння поняття розвідувальної діяльності. Дослідники по-різному тлумачать її зміст, визнають форми та рівні.

Крім того, нині бракує уваги вітчизняних учених до питань розвідувальної діяльності саме в економічній сфері, що зумовлює необхідність відповідних наукових досліджень. Їх теоретичну основу, серед іншого, має становити категоріально-понятійний апарат. Його головною ланкою є розуміння поняття розвідувальної діяльності в економічній сфері, його відмежування від інших, схожих за змістом категорій.

Мета статті – визначення змісту й формулювання дефініції розвідувальної діяльності в економічній сфері. Досягнення цієї мети зумовлює необхідність у попередньому вивченні поняття розвідки й розвідувальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Категорія розвідувальної діяльності, безперечно, є похідною від поняття розвідки. Тому ці категорії доцільно досліджувати в їх взаємозв'язку з урахуванням первинності поняття розвідки. Основним змістом розвідки в загальному значенні цього слова є здобування інформації – дії за значенням слова «розвідувати» – здобувати відомості про супротивника; дізнаватися про кого-, що-небудь, розпитуючи когось або спостерігаючи за кимсь, чимсь [1, с. 1043].

Саме в такому (широкому) значенні цим терміном послуговуються фахівці в галузі менеджменту підприємств, забезпечення безпеки підприємницької діяльності та юридичного супроводження господарювання. Причому вони оперують поняттями «економічна розвідка», «конкурентна розвідка», «розвідка в економічній сфері», «промислове шпигунство» для означення інформаційно-пізнавальної діяльності, яка проводиться суб'єктами господарювання різних рівнів з метою забезпечення власної економічної безпеки та конкурентоспроможності.

У цьому контексті А. Л. Баланда й А. М. Черняк слушно зауважують: «В українському науковому просторі проблематика теоретичних основ дослідження економічної розвідки розглядається переважно лише в площині промислового шпигунства чи дисципліни економіки підприємства» [2].

Проте в теорії та практиці діяльності правоохоронних органів і спеціальних служб термін «розвідка» не має однозначного тлумачення. Його використовують у різних значеннях та пов'язують з різними діями, завданнями та сферами суспільного життя, а також з організаційно-функціональними структурами (апаратами розвідки, органами та підрозділами, уповноваженими здійснювати розвідувальну діяльність).

У найбільш широкому значенні науковці та практики визначають розвідку як мистецтво придбання та примноження знань про те, що свіdomo приховується. Саме таке визначення розвідки надають вітчизняні дослідники А. Є. Івахін і П. Я. Пригунов у своїй праці «Оперативна діяльність та питання конспірації в роботі спецслужб» [3, с. 412].

Залежно від мети, суб'єкта й особливостей проведення розвідки визначають її різновиди. Так, теоретики виокремлюють військову, прикордонну, аерокосмічну, конкурентну, фінансову та інші розвідки. Представники поліцейської наукової спільноти широко послуговуються терміном «кримінальна розвідка». Зокрема, С. В. Албул розглядає кримінальну розвідку як функцію оперативно-розшукової діяльності [4]. Виокремлюють також і вкрай вузькоспеціалізовані види розвідки, такі як розвідка Національною гвардією України в забезпеченні громадської безпеки й охорони громадського порядку під час проведення масових заходів [5].

Усе це не узгоджується з правовими реаліями, сформованими вітчизняним законодавством, зокрема Законом України «Про розвідку» від 17 вересня 2020 року № 912-ІХ. Тому виникає потреба в усуненні протиріччя між теорією та практикою.

Для цього доцільно взяти за основу підхід М. А. Погорецького, який наголошує на потребі в теоретичному й законодавчому розмежуванні оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної та кримінально-розвідувальної діяльності [6]. Крім того, визначенню сутності розвідувальної діяльності сприятиме застосування розробленого вченим універсального підходу.

Так, досліджуючи кримінальний процес та оперативно-розшукову діяльність, М. А. Погорецький слушно виокремлює такі внутрішні структурні елементи змісту цих видів людської діяльності, як мета, завдання, дії та суб'єкти, що утворюють її як цілісні діяльні системи, а також зовнішні їх елементи – стадії, етапи, організа-

ційно-правові форми. На його думку, принципи, методи та функції не є структурними елементами змісту оперативно-розшукової діяльності та кримінального процесу як діяльних систем, але відіграють важливу роль у їх функціонуванні, характеризують внутрішні та зовнішні сутнісні ознаки цих видів діяльності [7, с. 153].

Таким чином, спираючись на вказаний підхід, послідовно визначимо мету, завдання, заходи й суб'єкти розвідувальної діяльності з подальшим її дослідженням у площині економічної сфери.

Законодавець тлумачить розвідку як організаційно-функціональне поєднання визначених Законом розвідувальних органів і діяльності, яку вони здійснюють самостійно або у взаємодії між собою та з іншими суб'єктами розвідувального співтовариства з метою забезпечення національної безпеки й оборони України. Водночас розвідувальну діяльність визначено як систему розвідувальних заходів, що проводяться розвідувальними органами України для виконання покладених на ці органи завдань і здійснення передбачених Законом функцій (ст. 1 Закону України «Про розвідку»).

Критично оцінюючи означений підхід, цілком підтримуємо законодавця щодо розуміння розвідувальної діяльності як діяльнісного складника розвідки, яка, крім власне системи певних дій (заходів), враховує і структурно-функціональні утворення (ідеться про апарати розвідки, тобто органи та підрозділи, на які покладено розвідувальні функції), уповноважені законом на проведення цих заходів.

З політологічних позицій має рацію законодавець і в питаннях визначення мети розвідки загалом (як організаційно-функціонального поєднання), а отже, розвідувальної діяльності забезпечення національної безпеки й оборони України.

Водночас, з огляду на аргументи, наведені нами на обґрунтування актуальності цього дослідження, розвідувальна діяльність, зокрема у сфері економіки, є засобом, що має використовуватися суб'єктами державного управління для досягнення більш широкої політичної мети, ніж забезпечення національної безпеки (складником якої є економічна безпека держави) та оборони.

Обмеження мети розвідувальної діяльності забезпеченням національної безпеки й оборони свідчать про використання розробниками закону підходів, які, згідно з класифікацією дослідників конкурентної розвідки Н. О. Москаленко та Ю. О. Леонової, є реактивними [8], тобто слугують реакцією держави на певні події та загрози (у тому числі потенційні).

Такий підхід до визначення мети розвідувальної діяльності простежується і в наукових дослідженнях. Так, на думку В. Д. Фірсова, мета розвідувальної діяльності полягає у виявленні,

запобіганні та припиненні загроз національній безпеці й інтересам держави [9]. Таке бачення передбачає лише реагування (можливо навіть і своєчасне) на реальні та потенційні загрози, але воно не враховує можливість зміцнення позицій держави, економічного та соціального розвитку за рахунок розвідувальної діяльності.

Більш продуктивним вважаємо проактивний підхід. Його застосування дозволяє стверджувати, що метою розвідувальної діяльності є забезпечення та зміцнення державного суверенітету, національної безпеки (у тому числі економічної та інформаційної), а також сталого соціально-економічного розвитку держави. Таке забезпечення та зміцнення не здійснюється безпосередньо суб'єктами розвідувальної діяльності, проте є результатом їх роботи. Цей результат втілюється в життя керівництвом держави через політичні та управлінські рішення тактичного і стратегічного характеру, що прийняті на основі отриманої розвідувальної інформації.

Якщо ж розглядати мету розвідувальної діяльності в контексті економічних відносин, то, як слушно зазначають у науковій літературі, основною метою функціонування всіх структур економічної розвідки та контррозвідки є інформаційно-аналітична підтримка прийняття важливих політичних рішень у сфері забезпечення національних економічних інтересів [2].

Розглядаючи мету діяльності як попередньо запланований результат, варто зауважити, що сформульована нами мета є заздалегідь запланованим результатом не лише розвідувальної, а й інших видів діяльності. До цих видів діяльності можна зарахувати державне управління, науку, освітній процес тощо.

Розвідувальна ж діяльність відрізняється від них тим, що для досягнення сформульованої вище мети вона виконує низку специфічних, притаманних лише їй завдань.

До таких завдань, згідно із Законом України «Про розвідку», належать: 1) своєчасне забезпечення споживачів розвідувальною інформацією; 2) сприяння реалізації національних інтересів України; 3) протидія зовнішнім загрозам національній безпеці України у визначених законом сферах. У цих формулюваннях опосередковано вбачається проактивний підхід.

Зауважимо, що до «споживачів» закон відносить політичне керівництво держави: Президента України, Голову Верховної Ради України, голову та членів комітету Верховної Ради України, до предмета відання якого віднесено питання забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронних органів спеціального призначення та розвідувальних органів, Прем'єр-міністра

України, членів та Секретаря Ради національної безпеки і оборони України, а також визначених Президентом України інших складових сектору безпеки й оборони України, яким у встановленому законодавством порядку надається розвідувальна інформація.

Саме споживачі, на основі наданої розвідувальної інформації, повинні приймати політичні рішення, які через її реалізацію забезпечують і зміцнюють державний суверенітет, національну безпеку (зокрема економічну й інформаційну), а також сталий соціально-економічний розвиток держави.

Зазначені вище завдання більш детально розкрито в трьох початкових пунктах ч. 1 ст. 6 Закону України «Про розвідку», яка визначає основні функції розвідувальних органів. Ідеться, зокрема, про такі функції: добування, аналітичне опрацювання, оброблення та надання розвідувальної інформації її споживачам у встановленому цим Законом порядку; заходи з метою сприяння реалізації національних інтересів України, забезпечення безпеки й участі у формуванні та реалізації державної політики у визначених законом сферах, посилення обороноздатності держави, економічного й науково-технічного розвитку; виявлення та визначення ступеня зовнішніх загроз національній безпеці України, зокрема в кіберпросторі, життю, здоров'ю її громадян та об'єктам державної власності за межами України, проведення спеціальних (активних) заходів щодо таких загроз та з протидії іншій діяльності, що становить зовнішню загрозу національній безпеці України.

Практичне виконання цих завдань здійснюється через вжиття конкретних дій (проведення певних заходів). Цілком логічно, що розвідувальна діяльність здійснюється як комплекс заходів, які іменують розвідувальними. Закон визначає розвідувальний захід як комплекс дій і рішень розвідувального органу та/або у випадках, визначених цим Законом, іншого суб'єкта розвідувального співтовариства із застосуванням методів, сил і засобів розвідки.

Аналізуючи наведене визначення, слід визнати необґрунтованим віднесення певних рішень до категорії заходів. У розвідці, як і в кримінальному процесі, оперативно-розшуковій діяльності, адмініструванні, рішення не є заходом чи дією. Воно становить результат розсуду та волевиявлення уповноваженої особи або компетентного колегіального органу, що виявляється в певному письмовому документі (постанові, ухвалі, вирокі тощо) або усному наказі, повідомленні, вказівці. У будь-якому виді державно-правової діяльності певні заходи чи дії проводяться на підставі рішень і не можуть ототожнюватися з ними.

Водночас заходи як суто прикладна категорія постають практичним втіленням методів як теоре-

тичної категорії. І навпаки, методи розвідувальної діяльності під час їх застосування на практиці є заходами розвідувальної діяльності.

Аналіз практики розвідувальної діяльності в економічній сфері дозволяє до вказаних заходів (методів) зарахувати соціальні, аналітичні, технічні, інституціональні.

Соціальні заходи ґрунтуються на діяльності людини в соціумі, її спілкуванні та взаємодії з іншими людьми; аналітичні – на інформаційно-аналітичній діяльності людини та використанні програмно-технічних засобів обробки інформації; технічні – на використанні сучасної техніки й новітніх технологій. Причому застосування цих заходів для досягнення політичної мети розвідувальної діяльності в економічній сфері може мати як гласний (відкритий), так і негласний (конспіративний) характер.

До суб'єктів розвідувальної діяльності вважаємо за доцільне зарахувати всіх суб'єктів, віднесених ст. 2 Закону України «Про розвідку» до розвідувального співтовариства, а саме: координаційний орган з питань розвідки; розвідувальні органи, визначені цим Законом (Служба зовнішньої розвідки України, розвідувальний орган Міністерства оборони України, розвідувальний орган центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону); Службу безпеки України; визначені Радою національної безпеки і оборони України інші складові сектору безпеки й оборони, що залучаються розвідувальними органами до виконання розвідувальних завдань і посилення розвідувальних спроможностей держави.

У контексті визначення суб'єктів розвідувальної діяльності в економічній сфері слід зауважити, що аналіз наукової літератури щодо ведення економічної розвідки, дозволяє стверджувати, що таку розвідку й різних країнах здійснюють не лише розвідувальні та правоохоронні органи, а й приватні структури.

Відповідно до результатів наукового пошуку, проведеного фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень, до певного часу держави прагнули зберігати за собою монопольне право на ведення розвідувальної діяльності. Проте останнім часом через низку обставин (зокрема збільшення кількості викликів і загроз, зміни їхніх характерних особливостей) у цій специфічній сфері діяльності почало розвиватися державно-приватне партнерство як система відносин. Упродовж першої половини 1990-х років на ринку виникають численні приватні структури, які почали надавати інформаційно-аналітичні послуги, що виходили за межі конкурентної чи так званої бізнес-розвідки. Такі структури в експертних колах отримали назву «приватні розвідувальні компанії» [10].

Провідні дослідники в галузі розвідувальної та контррозвідувальної діяльності стверджують, що на сьогодні в більшості розвинутих країн вже створено потужні, чітко структуровані системи економічної розвідки, основними елементами якої є: окремі державні інституції (спеціальні служби, дипломатичні установи, зовнішньоторговельні агентства тощо); транснаціональні корпорації; підприємства різних форм власності, а також вчені та експерти [2].

З цього приводу В. О. Паливода слушно зауважує, що діяльність приватних розвідувальних компаній є вагомим чинником сучасного безпекового середовища на глобальному рівні. З огляду на більшу еластичність у кадрових та фінансових питаннях, приватні розвідувальні кампанії мають суттєві переваги порівняно з державними органами в питаннях конкуренції за кращих спеціалістів. Приватні розвідувальні кампанії часто випереджають спеціальні служби в створенні та використанні новітніх технологій, які застосовують у розвідувальній діяльності. Ці організації можуть бути не лише виконавцями замовлень державних органів (включно зі спецслужбами) і корпорацій, а й набувати статусу об'єкта, що становить розвідувальний інтерес для інших країн задля отримання інформації, якою володіють приватні розвідувальні кампанії. Приватні розвідувальні кампанії можуть бути використані для проведення різних форм політичної боротьби (включно з організацією політичних убивств) [10].

На нашу думку, такі процеси мають не лише позитивні наслідки для результатів розвідувальної діяльності держави в економічній сфері, а й становлять загрозу для національної безпеки через аполітичність приватних розвідувальних структур, їх першочергову зорієнтованість на отримання прибутку. Крім того, у цих процесах чітко простежується тенденція до злиття влади та великого бізнесу із формуванням олігархату.

Таким чином, сформульована нами вище мета розвідувальної діяльності в економічній сфері (одержання інформації економічного характеру, необхідної політичному керівництву держави для прийняття тактичних і стратегічних рішень щодо забезпечення та зміцнення державного суверенітету, національної безпеки, а також сталого соціально-економічного розвитку держави) визначена з державницьких позицій, з розуміння правової, соціальної, демократичної держави як політико-територіальної організації, створеної задля блага її народу – усіх членів громадянського суспільства.

І якщо йдеться про Україну, то в ст. 3 Конституції нашої держави людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст

і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Тобто і розвідувальні органи держави мають працювати винятково на інтереси всього громадянського суспільства, забезпечуючи можливість забезпечення та зміцнення добробуту кожного громадянина.

З огляду на зазначене, слід зауважити, що якщо економічна розвідка, серед іншого, здійснюється приватними структурами та окремими особами (експертами, науковцями), то необхідно чітко відмежувати поняття «економічна розвідка», яке використовується теоретиками, та «розвідувальна діяльність» (у сфері економіки), яким послуговується вітчизняний законодавець.

Сучасні українські дослідники терміном «економічна розвідка» позначають цілеспрямовану діяльність державних і приватних структур, спрямовану на отримання інформації стосовно фінансово-економічної політики держави (включаючи її технологічні аспекти), а також будь-якої іншої інформації, що прямо чи опосередковано сприятиме зростанню конкурентних переваг країни-донора на міжнародних глобальних і національному ринках. Більшість даних економічної розвідки становить інформація, що збирається з відкритих джерел. Водночас для замовників розвідувального продукту не менший інтерес становить інформація, здобута з використанням негласних методів розвідувальної діяльності. Ця діяльність може включати здобування інформації шляхом створення агентурної мережі, корумпування чиновників чи представників топменеджменту, крадіжки технологічної документації, використання підставних фірм, організації кібератак тощо [2].

Отже, розвідувальна діяльність в економічній сфері є набагато вужчою за суб'єктним складом, ніж економічна розвідка. Остання, крім забезпечення та зміцнення національної безпеки й суверенітету держави, зростання добробуту громадян, може мати на меті зміцнення конкурентоспроможності конкретного підприємства, галузі або транснаціональної корпорації. Причому не виключена ситуація, коли досягнення комерційної мети виключає (або перешкоджає) досягненню мети державницької. Водночас ці два види діяльності збігаються з огляду на використовувані методи й засоби.

Висновки. Розвідувальна діяльність в економічній сфері – це система гласних і негласних, технічних, соціальних та аналітичних заходів, що здійснюється суб'єктами розвідувального співтовариства з метою одержання інформації економічного характеру, необхідної політичному керівництву держави для прийняття тактичних і стратегічних рішень щодо забезпечення та зміцнення державного суверенітету, національної

безпеки, зокрема економічної та інформаційної, а також сталого соціально-економічного розвитку держави, добробуту її громадян.

Розвідувальну діяльність в економічній сфері слід відмежовувати від економічної розвідки, яка може здійснюватися не лише державними структурами, що належать до розвідувального співтовариства, а й приватними компаніями, як в інтересах держави, так і в інтересах цих компаній.

Як розвідувальна діяльність в економічній сфері, так і економічна розвідка передбачає взаємодію державних органів з приватними особами та суб'єктами господарювання. Але в першому випадку розвідувальні органи використовують приватних осіб та суб'єктів приватної підприємницької діяльності як інструмент реалізації державної політики, а в другому («державно-приватне партнерство») існує ризик зрощування влади й бізнесу з утворенням олігархічного симбіозу, що не має на меті забезпечення економічної безпеки держави та зростання добробуту її громадян.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ : Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
2. Balanda A. L., Cherniak A. M. Economic intelligence and counter-intelligence in ensuring national economic interests: theoretical and applied aspect. *Law Journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2022. 12 (3). P. 17–29. Doi: <https://doi.org/10.56215/04221203.17>.
3. Оперативная деятельность и вопросы конспирации в работе спецслужб: по материалам открытой печати и лит. : в 6 т. / А. Е. Ивахин, П. Я. Прыгунов. Киев : КНТ, 2008. Т. 4. 432 с.
4. Албул С.В. Кримінальна розвідка як функція оперативно-розшукової діяльності: європейський досвід та українські перспективи (Criminal Intelligence as a Function of Operatively-Search Activity: European Experience and Ukrainian Prospects). *European Reforms Bulletin: international scientific peer-reviewed journal: Grand Duchy of Luxembourg*. 2015. № 2. P. 2–6.
5. Шерсюк А. Д. Особливості ведення розвідки Національною гвардією України у забезпеченні громадської безпеки та охорони громадського порядку під час проведення масових заходів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. Т. 29 (68). № 5. С. 248–252. (Серія «Державне управління»).
6. Погорецький М. А. Співвідношення оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної та кримінально-розвідувальної діяльності. *Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 29 квіт. 2016 р.). Одеса : ОДУВС, 2016. С. 24–25.
7. Погорецький М. А. Функціональне призначення оперативно-розшукової діяльності у кримінальному процесі : монографія. Харків : Арсіс, ЛТД, 2007. 576 с.
8. Москаленко Н. О., Леонова Ю. О. Теоретичні підходи до конкурентної розвідки та особливості її

аналітичного забезпечення. *Проблеми економіки*. 2018. № 2 (36), С. 228–234.

9. Фірсов В. Д. Поняття, ознаки та принципи здійснення розвідувальної діяльності в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2018. Т. 23. Вип. 2(33). С. 106–116. Doi: 10.18524/2304-1587.2018.2(33).147029.

10. Паливода В. О. Приватні розвідувальні компанії: іноземний досвід залучення приватного сектору до виконання завдань розвідки : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2022. 20 с.

Анотація

Усов Д. С. Поняття та зміст розвідувальної діяльності в економічній сфері: політологічний аспект. – Стаття.

Обґрунтовано актуальність питань здійснення уповноваженими державними органами України розвідувальної діяльності в економічній сфері. Зазначену діяльність розглянуто як один із засобів забезпечення ефективності зовнішньої та внутрішньої політики держави. Проведено аналіз останніх публікацій, які за своїм змістом є дотичними до тематики, пов'язаної з цією діяльністю. Констатовано відсутність єдності в поглядах науковців щодо фактичного та юридичного змісту розвідувальної діяльності, а також неузгодженість багатьох теоретичних положень із сучасним політико-правовими реаліями. Для усунення цієї неузгодженості застосовано методологічний підхід, заснований на необхідності теоретичного й законодавчого розмежування оперативно-розшукової, контррозвідувальної, розвідувальної та кримінально-розвідувальної діяльності, а також визначення змісту кожної з них через її мету, завдання, дії та суб'єкти.

Застосування зазначеної методології дало змогу дійти висновку, що розвідувальна діяльність в економічній сфері – це система гласних і негласних, технічних, соціальних та аналітичних заходів, що здійснюється суб'єктами розвідувального співтовариства з метою одержання інформації економічного характеру, необхідної політичному керівництву держави для прийняття тактичних і стратегічних рішень щодо забезпечення та зміцнення державного суверенітету, національної безпеки (зокрема економічної та інформаційної), а також сталого соціально-економічного розвитку держави, добробуту її громадян.

Розвідувальну діяльність в економічній сфері слід відмежовувати від економічної розвідки, яка може здійснюватися не лише державними структурами, що належать до розвідувального співтовариства, а й приватними компаніями, як в інтересах держави, так і в інтересах цих компаній.

Розвідувальна діяльність в економічній сфері та економічна розвідка передбачають взаємодію державних органів з приватними особами та суб'єктами господарювання. Проте в першому випадку розвідувальні органи держави використовують приватних осіб та суб'єктів приватної підприємницької діяльності як інструмент виконання своїх завдань, а в другому («державно-приватне партнерство») існує ризик зрощування влади та бізнесу з утворенням олігархічного

симбіозу, що не має на меті забезпечення економічної безпеки держави та зростання добробуту її громадян.

Ключові слова: розвідка, розвідувальна діяльність, політична ситуація, державна політика, економічна розвідка, конкурентна розвідка, національна безпека, розвідувальні заходи.

Summary

Usov D. S. Concept and content of intelligence activity in the economic sphere: political science aspect. – Article.

The relevance of issues regarding the implementation of intelligence activities in the economic sphere by authorized Ukrainian state bodies is substantiated. This activity is considered as one of the means to ensure the effectiveness of the foreign and domestic state policy. The analysis of the latest publications, content of which is tangential to the subject related to this activity, was carried out. The lack of unity in the views of scientists regarding the factual and legal content of intelligence activities, as well as the inconsistency of many theoretical provisions with modern political and legal realities, was noted. To eliminate this inconsistency, a methodological approach was applied, based on the need for a theoretical and legislative separation for operational-investigative, counter-intelligence, intelligence and criminal-intelligence activities, as well as to define the content of each of them through its purpose, tasks, actions and subjects.

The application of the mentioned methodology made it possible to come to the conclusion that intelligence activity in the economic sphere is a system of overt and unspoken, technical, social and analytical measures, which is carried out by subjects of the intelligence community with the aim of obtaining economic information necessary for the political leadership of the state to make tactical and strategic decisions regarding the provision and strengthening of state sovereignty, national security (in particular, economic and informational), as well as sustainable socio-economic development of the state, the well-being of its citizens.

Intelligence activity in the economic sphere should be distinguished from economic intelligence, which can be carried out not only by state structures, belonging to the intelligence community, but also by private companies, both in the interests of the state and in the interests of these companies.

Intelligence activities in the economic sphere and economic intelligence involve the interaction of state bodies with private individuals and business entities. However, in the first case, the intelligence agencies of the state use private individuals and subjects of private entrepreneurial activity as a tool for the performance of their tasks, and in the second case («public-private partnership») there is a risk of power and business merging with the formation of an oligarchic symbiosis, which does not aim to ensure the economic security of the state and increase the welfare of its citizens.

Key words: intelligence, intelligence activity, political situation, state policy, economic intelligence, competitive intelligence, national security, intelligence measures.